

ПРОБЛЕМИ КИТАЇСТИКИ

УДК 332.1 (510) “04/14”

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ГОСПОДАРСТВА У СЕРЕДНЬОВІЧНОМУ КИТАЇ

Валентин ВЕЛИЧКО

*Дипломатична академія України при МЗС України,
вул. Велика Житомирська, 2, 01018, Київ, Україна,
тел.: (00380 44) 2381877*

Уперше у вітчизняному китаєзнавстві зроблено спробу аналізу деяких тенденцій регіональної політики середньовічного Китаю (від кінця Ханської до кінця Юанської династій). Головну увагу приділено розвитку регіональних господарств, виокремленню регіонів з їх атрибутами – регіональними ринками, розгалуженою водогосподарською системою, транспортними мережами, районуванням території країни, освоєнням її нових районів.

Ключові слова: регіональна політика, регіональне господарство, територіально-галузева структура, районування території.

У період Середньовіччя Китай фактично виявився однією з небагатьох цивілізацій світу, яка забезпечила спадкоємність центральної влади і безперервність регіонального розвитку. Порівняно з іншими імперіями (Єгипет, Греція, Рим, арабські халіфати і монгольська імперія, які розпалися) Китай, незважаючи на короткі періоди роздробленості, залишався переважно унітарною державою. Протягом зазначеного періоду Китай був завойований лише в XII ст. монголами, які заснували у Китаї свою династію Юань (1279–1368 роки), але швидко запозичили китайську систему державного та регіонального управління, регіональне господарство, адміністративно-територіальний поділ.

Свідомість центрального характеру правління держави вирізняла всіх китайських правителів. Як ішлося в одному з давніх імператорських маніфестів, “Хід колісниць і спосіб письма уніфіковані на всій території, у ширині колії і накресленні знаків уже досягнута велика єдність” [7, с. 164].

До XVI ст. за рівнем ВВП на душу населення і технології Китай або перевершував усі інші цивілізації, або перебував приблизно на тому ж рівні. У всякому разі засоби виробництва, пам’ятки матеріальної культури, зброя, гончарне мистецтво, обробка металів, скла і каменю, архітектура та будівельне мистецтво не поступалися середньовічним європейським зразкам. Починаючи від найдавнішої Шанської династії (II тис. до н. е.) до Середньовіччя (з III ст. н. е.) господарство країни домінувало в Азії за масштабами виробництва і споживання, навіть за обмежених природних ресурсів, на той час найважливішими з яких були земля, ліс та вода. Компас, папір, порох, друкарство, порцеляна, шовк – усе це винайшли в

Китаї ще до того, як почали виробляти у Європі. Господарський комплекс Китаю пройшов тривалий історичний період розвитку і протягом майже всього давнього періоду та Середньовіччя вважався більш розвинутим порівняно з економіками інших азійських країн.

Варто врахувати, що давній Китай виник і розвивався на територіях, що прилягають до верхньої та середньої течії Хуанхе, насамперед на рівнині Гуаньчжун Лесового плато (територія нинішньої провінції Шеньсі). Китай став чи не першою країною, де виникли міста і містобудування (тогочасна протодержава, що виникла на території сучасного Китаю, так ще не називалася, а китайці також називали себе по-іншому – *Хуася*). З появою міст (у II тис. до н. е.) формувалася і постійно ускладнювалася територіальна структура держави і господарства. Територію країни поділяли на райони, що прилягали безпосередньо до міста-адміністративного та ремісничого центру – *души*, і далекі райони – *вайфу*, що часто не були в безпосередньому підпорядкуванні центру.

Зі зростанням населення і продуктивних сил, а також унаслідок експансії, що відбувалася з політичних і військових чинників, територія давнього Китаю поступово розширювалася, а її структура – ускладнювалася. Наприкінці давнього періоду – на початку Середньовіччя – система регіонального управління з дворівневої перетворилася на трирівневу: було утворено макрорегіони вищого обласного рівня – *чжоу*. Це, зокрема, пояснювалося тим, що кількість областей Китаю сягнула 110 (на початку Ханської епохи – 15), а кількість населення з II ст. до н. е. до кінця I ст. н. е. зросла з 21 до 53 млн. осіб, що обумовило необхідність зміцнення державної машини і одночасно – удосконалення управління регіонами, зокрема, для збирання податків. Зазначене, очевидно, становило чинник значного ускладнення процесів керування ними з боку Центру.

Регіональне управління стало формуватися за адміністративним принципом, оскільки велика імператорська родина, правляча еліта та спадкоємні аристократи були вимушені брати на службу військових та цивільних чиновників не обов'язково з кола близьких чи далеких родичів.

Так, наприкінці Ханської династії у 103 областях було створено корпус місцевих керівників – *тайшоу*. Розширення території Ханської держави зумовило утворення таксономічних одиниць вищого рангу. Були засновані й функціонували і адміністративні райони – *сінбу*, і округи – *чжоу*. Ними управляли *циши*, а керівники областей – *тай шоу* – стали їхніми підлеглими [3]. Водночас кількість областей у прямому підпорядкуванні центру зросла до 78, у підпорядкуванні місцевих аристократів – *чжухоу* – зменшилася з 39 до 27, що сприяло зміцненню централізованості Ханської держави.

Наприкінці давньої доби Китай мав сильний центральний уряд, який запровадив низку реформ та відновив економічну могутність держави. Адже відбулося і зростання чисельності населення, і активізація зовнішньої політики. Реалізації стратегічних планів Ханської імперії сприяло відновлення Великого шовкового шляху, найважливішої торгової артерії Євразії. Племена *сюнну* були витіснені до Центральної Азії, а згодом, маючи назву *гунни*, вони мігрували через Уральський хребет до Європи. Продовжувалася й колонізація земель південніше Янцзи, яка сприяла змінам у геоконфігурації держави. Напередодні середніх віків почалося

освоєння тамтешніх земель та міграція туди мас населення, охопленого політичною кризою Північного Китаю, яке волило не стільки економічних статків, скільки отримати на Півдні соціальний спокій.

Природно, що процес розвитку територіально-господарської структури продовжувався й протягом середньовічної історії Китаю. Територія країни постійно розширювалася і складалася як із завойованих, так і з незайманих (цілинних) земель. У межах старих та новостворених територіальних одиниць розвивалися регіональні господарства, що так чи інакше встановлювали і підтримували господарські зв'язки як з центром, так і між собою. Залежно від внутрішньополітичних обставин у країні регіональні господарства були натуральними, лише деякою мірою долучалися до міжрегіонального натурального обміну.

Відновлення політичної влади центру над регіонами фактично означало відновлення централізованої фінансової системи і контролю над виробництвом, не кажучи вже про особисту залежність підданих від носія верховної влади. Існував і обмін (зовнішня торгівля) між землеробським господарством власне Китаю і кочових господарств державних утворень, що оточували країну. У подальшому зовнішньоторговельні зв'язки середньовічного Китаю сягали Європи, Близького та Середнього Сходу, Африки.

За доби Середньовіччя (як і впродовж Давнини) були періоди, коли центральна влада втрачала контроль над регіонами. Зафіксовано, що економічне зростання деяких з них давало можливість місцевим правителям створити матеріальну базу для самопосилення, аж до невизнання політичної влади Центру, а іноді й військової експансії як проти сусідів, так і проти самої центральної влади.

Дихотомія Центр–регіони (чи центр і місця, центр і периферія тощо) у Китаї становила важливий компонент будь-яких середньовічних реформ, “відновлення”, “врегулювання” державного життя на шляху до стабілізації політики та розвитку економіки. Єдність Китаю є одним з основних постулатів, що визнавали протягом усього Середньовіччя. Цей діалектичний процес тривав упродовж усієї історії Китаю, зафіксованої в його письмових джерелах.

Проте після розпаду Ханської держави, у III–IV ст. н. е., розвиток виробництва уповільнився. В умовах тривалої політичної нестабільності розміщення виробництва зазнало відчутних змін. Завдяки захопленням кочівниками Північного Китаю значно зменшилася площа орних земель, було зруйновано іригаційну та транспортну системи. Північний Китай почав втрачати значення найбільш розвинутого району [6, с. 23]. У зв'язку з цим регіональна політика у період Південних та Північних династій (420–589 роки) значно змінилася, оскільки і ремесла, і грошовий обіг, і податкова система зазнали відчутної деградації, наслідками якої було переселення мас населення імперії у південні райони Китаю.

У підйомі економіки Півдня неабияку роль відігравала не тільки відносна стабільність у регіоні, а й становлення у новоосвоєних районах водного господарства та транспортної мережі. Розповсюджуючись від Лояна у південному напрямі через Наньян (нині – південна частина провінції Хенань) і далі територією басейну рік Хуайхай та Ханьшуй, китайська цивілізація приносила не тільки високорозвинену культуру, а й передові методи землеробства, водогосподарського будівництва. Часом центр економічного зростання переміщався на Центр та Схід, у басейн середньої та нижньої течії ріки Янцзи. Завдяки політичній стабільності та освоєнню нових масивів

орних земель рівень економічного розвитку Центру та Південного Сходу поступово наближався до рівня Північного Китаю. В окремі періоди, у тому числі в період династій Суй, Тан та Сун, для економіки країни були характерні динамічні темпи зростання, передовий технічний рівень виробництва, майстерність ремісників і високі споживчі властивості продукції, яку вони виготовили.

Досвід становлення територіально-адміністративного устрою, районування Суйської династії (581–618 роки) заклав основи для розвитку впродовж наступної, Танської епохи, таких засад регіональної політики, яка б відповідала новим політичним реаліям (подальше розширення території, зміцнення влади Центру, економічний розвиток, зовнішня експансія) [5].

Варто відзначити досягнення Суйського імператора Ян Гуана, який спромігся вивести з компетенції *цзиши* привілей мати зброю, тобто “владу зброї” – *уцзоань*. Хоча *цзиши* продовжували носити військові звання, але завдяки наполегливій, тривалій внутрішньополітичній боротьбі імператорові вдалося сконцентрувати військову владу, залишивши *цзиши* культурні функції, тобто культурну владу – *веньцзоань*. Та й сама військова система управління була реформована. Імператор скасував військові системи в округах – *чжоу*. Відомо, що вони слугували місцевим правителям – *цзиши та чжухоу* – і завжди були загрозою центральній, імператорській владі. Закономірно, що вони вже не могли бути оплотом влади *цеші та чжухоу* і підпорядковувалися центральній владі. Замість озброєних формувань в округах встановили центральні командування – *цзунгуаньфу*, наприклад, на території південніше ріки Янцзи. Загалом, з 36 територіальних (у межах округів) командувань залишилося 18 командувань, які стали міжрегіональними.

Такі джерела, як “Книга Суй” та інші свідчать про те, що політична ініціатива імператора Ян Гуана унеможливила не тільки організацію заколотів чи збройних виступів *цеші* проти влади Центру, але й організацію самотужки можливих стратегічних операцій – *чжаньї*. Одним з ідеологічних винаходів Ян Гуана була теза про поєднання твердого і сильного – *цян лі* – панування з м’яким і благородним – *хуайжшоу* – правлінням. У бойових діях Ян Гуан виявляв *цян лі*, під час дипломатичних переговорів – *хуайжшоу*.

З метою об’єднати країну Ян Гуан був змушений силою приборкати свого брата – Ян Ляна, особисто очолити похід, аби встановити центральне правління в округах, які були на боці Ян Ляна. Цю та інші акції *цян лі* Ян Гуан використав для приборкання місцевих володарів. Згодом Ян Лян, отримавши урок, виступав на боці свого брата-імператора. Загалом у реєстрі територій, повернутих у владне лоно Центру, налічувалося понад 50 округів.

Надалі Ян Гуан вдався до реформування округів, точніше до їх роздроблення, яке призвело до скасування системи округів загалом і створення натомість системи *цзюнів*. Кількість створених *цзюнів* (близько 190) значно перевищувала кількість округів-*чжоу*. Цзюні були поділені на повіти – *сянь*, кількість яких сягала 1225, тобто на 1 цзюнь припадало приблизно 6–7 повітів. Реформа адміністративно-територіального устрою Китаю у загальних рисах була схожа на устрій держави Цінь.

Варто зазначити, що керівників *цзюнів* і начальників повітів призначав безпосередньо імператор. Частина зазначених посад займали урядові чиновники, частину спадкоємні *цеші та чжухоу*. Урядові чиновники на місцях виразніше

уособлювали собою центральну владу. Тому, в разі хабарництва та інших зловживань владою, невдоволення народних мас було спрямоване не стільки проти конкретної особи, скільки проти влади, яка їх призначала.

Як виявилось, “м’яке та благородне” було також характерне для особистості Ян Гуана як культурної, освіченої людини. Для Суйських правителів м’якість була досить незвичною рисою їхніх характерів, оскільки попередники Ян Гуана мали риси “селянських дикунів” і славилися жорстокістю. Метод “м’якого та благородного” у політиці Ян Гуана втілювався у будівництві, в міру матеріальних можливостей Суйської держави, культурних закладів, сховищ реліквій, різноманітних культових споруд (буддійських храмів, кумирень, бібліотек буддійської літератури тощо).

Така політика, особливо на Півдні Китаю, де проблема зміцнення влади Центру стояла гостріше, можливо, була ефективнішою, ніж збройні придушення сепаратистів. Урешті-решт під час правління Ян Гуана владні засади Суйської держави зміцнилися, чим були створені передумови для переходу від децентралізації до зміцнення влади Центру.

У період панування Танської династії, особливо з XI ст. знову (після розвалу Суйської держави) об’єднаний Китай розширився як на Схід, так і на Південь. Танська епоха вважається непересічним періодом у регіональній політиці, коли вона була цілісним напрямом внутрішньої та зовнішньої політики. Наприкінці VI – початку VII ст. досягнуто успіхів у розвитку міського та сільського господарства. Площі орних земель за цей період зросли майже втричі. Становленню міст сприяла політика танських імператорів: надання селянам “промислових” земельних ділянок у “довічне” користування стимулювала розвиток промислів та насадження технічних культур, а побудова Великого каналу – зміцнила зв’язки столиці і великих міст з периферією [8, с. 13]. Проте нерівномірне розміщення сільського господарства протягом XIII–X ст. майже не змінилося, оскільки у Північному Китаї продовжувала панувати політична нестабільність.

Водночас, шляхом воєн, а також інших методів насильницького чи добровільного приєднання, до складу Танської імперії увійшли нові території нинішнього Сходу, Південного Сходу та Південного Заходу країни. Частина з них була безлюдною, частина заселена некітайськими народами і народностями. У Танський період до Китаю приєднали велику частину території нинішнього Північного Заходу, у Юанський – Півночі (північніше Великої китайської стіни), у Цінський – Північного Сходу [9, с. 58–59].

З об’єднанням Китаю у Сунський період (960–1279 роки), особливо у X–XII ст., сільське господарство розвивалося рівномірніше. Згідно з реформами Ван Аньши (70–80-ті роки XII ст.) площі зрошувальних земель значно зросли, селянам надали матеріальну допомогу, швидко просувалася іригація земель. Реконструкція регіональної економіки за Сунів стала можливою завдяки наявності джерел, які становлять міцну основу історико-регіонального дослідження. Вважається, що найбільш досліджені місцеві хроніки – *діфан чжи*, які доводять, що за панування Сунів регіональна політика була важливим в її історії періодом, коли вона оформилася у цілісний напрям внутрішньої та (частково) зовнішньої політики [10, с. 3].

На цей період припадає вірогідне прискорення руху не тільки до політичної, а й до економічної єдності країни, відродження і значного розповсюдження товарно-

грошових відносин, інфраструктурне будівництво. Сформувалися й економічні райони – провінція Сичуань, дельта ріки Янцзи, дельта ріки Чжуцзян, провінційні аграрні комплекси Фуцзяні, Чжецзяна, Хунані, Цзянсі тощо. На нових територіях Центру, Заходу та Південного Сходу розпочалися процеси урбанізації – утворилися міста з кількістю мешканців 100–300 осіб (Учан, Чанша, Ченду, Фучжоу й Цюаньчжоу) та протоміста – посади *чжень* (населення – декілька тисяч осіб). У посадах-*чженях* склалися ринки та сезонні ремісничо-торгові ярмарки. За часів династії Юань, передусім у XIII ст., були створені річкові та морські шляхи, які з'єднали Південь та Північ Китаю. Монгольські завойовники створили цільну мережу сухопутних доріг, які сполучали столицю майже з усіма регіонами країни.

Завдяки переважно аграрному характеру китайської економіки новітнього часу її територіальна структура залежала від рівня розвитку аграрного сектору, який, відповідно, залежав від природно-кліматичних умов. Природні умови для землеробства на Півночі країни виявилися менш сприятливими, ніж на Півдні, тому північний „пшеничний пояс” мав меншу продуктивність, ніж район зрошувального рисосіяння Півдня. Певною мірою це відбивалося й на рівні добробуту основної маси населення – селянської.

Відмінності сформувалися не тільки між Північчю та Півднем, а й між Сходом і Заходом. Окрім природного характеру (рівнинний Схід з вологим кліматом та гірський Захід з посушливим), вони мали й суто економічний: на тлі домінуючого натурального та напівнатурального господарства Заходу розвиток ринкових відносин був вищим на Сході, особливо у приморських районах. Саме поширення товарно-грошових відносин вважається чинником випереджаючого розвитку приморських провінцій, особливо таких, як Цзянсу та Чжецзян, загалом у Цзяннані – макрорегіоні, що розташований південніше ріки Янцзи. Зрушення в економіці Цзяннані були спричинені випереджаючим розвитком мануфактурного та ремісницького виробництва, промислів селян, а також виробництва технічних культур (шовку-сирцю, чайного листа та бавовни).

У добу Середньовіччя, тобто до XVI ст., коли тривало європейське Відродження і розпочалися Великі географічні відкриття, Китай залишався наймогутнішою державою в Східній Азії. Політика у васальних державах – Кореї, країнах Південно-Східної Азії – супроводжувалася експансією у Центральну, Південно-Східну та Північно-Східну Азію [2].

На залежних чи напівзалежних територіях відбувався процес регіонального управління, який не дуже відрізнявся від того, що здійснювався в межах власне Китаю. Розпорядженнями імператорського двору місцевим правителям присвоювали чиновницькі звання і титули, час від часу підтверджували повноваження правителів. В окремі періоди імперія вдавалася до каральних походів проти сепаратистів, задля відновлення механізму централізованого управління посилала війська для підтримки одних і покарання інших, дозволяла використання китайського календаря тощо.

Отже, території Південно-Східної, Центральної і Північно-Східної Азії чи їхні частини (з місцем розташування в межах нинішніх Індонезії, Шрі-Ланки, Росії, Монголії та інших країн) у різній формі (прямого правління, васалітету, “сильних домів”) утримувалися у складі чи перебували під впливом Китаю. Починаючи з

VI ст. Китай розширював зв'язки з середньовічною Японією, Індією та Аравією. Китайська держава використовувала вигоди свого економіко-географічного положення для економічної експансії не тільки в межах Азії, але, завдяки конкурентноздатності своєї продукції (а частина її була поза конкуренцією – шовк, порцеляна та чай), на всьому Євразійському субконтиненті (Великий шовковий шлях – *сичхоу чжилу*).

Характерно, що за доби Середньовіччя китайська економіка була самодостатньою, оскільки у господарстві країни виробляли майже всі необхідні товари. У Середньовіччі вивіз товарів значно перевищував їх увіз у країну, а європейські імпортери розплачувалися за китайські товари переважно валютою – монетарними (благородними) металами. Проте регіональний устрій був успадкований від давнього Китаю і тривалий час не зазнавав істотних змін. Зміни стосувалися лише вибору необхідного для виконання владних функцій Центру своєрідного „пакету” територіально-адміністративної вертикалі. Під час правління Суйської та Танської династій вертикаль представляли області – *чжоу*, округи – *цзюнь* та нижчий місцевий рівень регіонального управління – повіти – *сянь*.

У період правління Суйської династії у складі централізованої імперії було створено загалом 211 областей, 508 округів, 1124 повіти. Така кількість органів територіального управління зумовила необхідність призначення і утримання численного корпусу місцевих чиновників. Це дало підстави навіть офіційній хроніці Суйської держави відобразити думку одного з політичних діячів про те, що в імперії „народу замало, а чиновників забагато, на десять овець – дев'ять скотарів” [1]. Тому за часів імператора Цзяньчжи (627–649 роки) Танської династії кількість областей та округів суттєво скоротили – відповідно до 75 та 175 [4].

Проте, залежно від політичних чинників (політична стабільність, лояльність місцевих чиновників Центру, їх ставлення до регіональних владних структур), конкретних умов господарювання (потенціал економіки, її територіальна структура, умови господарювання) та життєдіяльності (конкретні природні та демографічні умови) того чи іншого регіону регіональна структура могла змінюватися.

За часів наступників Танського імператора Цзяньчжи кількість областей і округів знову значно збільшилася. Керуючись тим, що така велика кількість регіонів у безпосередньому підпорядкуванні Центру не давала змоги ефективно управляти на регіональному рівні, влада впровадила невідомий раніше таксон найвищого рівня – *дао*. Кордони новоутворених *дао* значною мірою збігалися з природними кордонами – річками та гірськими хребтами. Спочатку було створено десять *дао*, у тому числі Хенань, Гуаньней, Хебей, Хедун, Цзяннань, Хуайнань, Цзяньнань, Шаньнань, Ліннань, Цзяньнань та ін. Пізніше кількість *дао* була збільшена до 15, а за часів Сунської династії – до 23. При цьому округи *цзюнь* було поступово виведено з ужитку, і система регіонального управління залишилася триступеневою.

Залежно від політичних чинників (панування іноземної династії, її ставлення до регіональних влад) та відповідно до конкретних умов господарювання (зруйнована економіка Півночі та процвітаюче господарство Півдня) адміністративно-економічний поділ був трансформований у період династії Юань. Зокрема, було введено новий, найвищий територіальний рівень районування – адміністративна провінція – *сін шен*. Натомість *дао* як одиниця територіального поділу була скасована, а замість неї введені нові одиниці – *лу*. При цьому кількість ступенів

територіально-адміністративної ієрархії збільшилася на один ступінь: *сін шен* – *ду* – *чжоу* – *сянь*. Такі таксономічні одиниці, як провінція – *шен* та повіт – *сянь* збереглися і є чинними до сьогодні.

Отож, економічна політика, система регіонального управління та районування доби Середньовіччя пройшли тривалий період еволюції та реформування, перебуваючи у взаємозв'язку та діалектичній взаємодії. Нині вони становлять історичну специфіку сучасних процесів перехідної економіки Китаю.

1. Біографія Ян Шансі // Суй шу (Книга Суй). Пекін : Гудай веньсюе чубаньше, 1989. – Цзюань 46.
2. Величко В. В. До історичного генезису сучасної регіональної політики Китаю / В. В. Величко // X сходознавчі читання А. Кримського : Тези доповідей міжнародної наукової конференції. – К., 2006. – С. 213.
3. Величко В. В. Регіональне управління у давньокитайській державі: від родового до адміністративного принципу / В. В. Величко // Східний Світ. – 2007. – № 2. – С. 38–45.
4. Діфан чжи (Місцеві записи) // Цзю Таншу (Книга Старої династії Тан). – Пекін : Гудай веньсюе чубаньше, 1989. – Цзюань (сувой) 4.
5. Діфан чжи (Місцеві записи) // Суй шу (Книга Суй). – Пекін : Гудай веньсюе чубаньше, 1989. – Цзюань (сувой) 12.
6. Производительные силы и социальные проблемы старого Китая : Сборник статей. – М. : Наука. – 1984.
7. Самбутова Е. Н. У карты мира / Е. Н. Самбутова, А. А. Медведева. – М. : Мысль, 1991.
8. Стужина Э. П. Китайский город IX–XI вв.: экономическая и социальная жизнь / Э. П. Стужина. – М. : Наука. – 1979.
9. Фань Веньлань. Чжунго тунши цзяньбянь (Коротка загальна історія Китаю) / Фань Веньлань. – Пекін : Женьмін чубаньше, 1965. – Т. 2.
10. Чен Міньшен. Сун дай цюйюй цзінцзі (Регіональна економіка Сунської епохи) / Чен Міньшен. – Чженчжоу : Хенань дасюе чубаньше, 1992.

ON THE DEVELOPMENT OF REGIONAL ECONOMY STRUCTURE IN MEDIEVAL CHINA

Valentyn VELYCHKO

*Diplomatic Academy of Ukraine
Velyka Zhytomyrska str., 2, 01018, Kyiv, Ukraine,
tel.: (0038044) 2381877*

In the Ukrainian sinology it was the first attempt to analyze some aspects of the regional policy in medieval China (from late Han to Yuan dynasty). Major insight was made in the development of regional economics, emergence of economic regions and their markets, extended waterworks, transportation chains as well as in the administrative division of the state's territory and in the economic exploration of its new territories.

Key words: regional policy, regional economy, administrative division, territorial structure, economic exploration.

Стаття надійшла до редколегії 27.09.2007
Прийнята до друку 03.03.2008